

Chińskie działania *soft power* jako narzędzie dyplomacji gospodarczej ChRL w Afryce

Wstęp

W ciągu ostatnich dwóch dekad pozycja Chińskiej Republiki Ludowej na arenie międzynarodowej uległa szczególnemu wzmocnieniu. Jako najludniejsze państwo świata i druga co do wielkości gospodarka Chiny претендуют do odgrywania coraz ważniejszej roli w światowej polityce. Obszarem, który w ostatnim czasie zaczął cieszyć się szczególnym zainteresowaniem Państwa Środka jest Afryka. Ze względu na swoją wielkość, liczbę ludności, szerokie występowanie surowców naturalnych i względny potencjał gospodarczy kontynent ten ma kluczowe znaczenie dla Pekinu. Większość państw afrykańskich utrzymuje z Chinami bliskie relacje i wspiera chińską politykę międzynarodową. Jednocześnie zaznacza się w tym obszarze globu głębokie zaangażowanie gospodarcze, opierające się na inwestycjach i pozyskiwaniu surowców naturalnych. Zdaniem wielu ekspertów za sukcesem Chin w relacjach z państwami Afryki stoi *soft power*³. Opracowana przez Josepha Nye'a koncepcja, zakładająca, że w międzynarodowej polityce można osiągnąć zamierzone cele poprzez promowanie na zewnątrz swoich wartości i kultury, propagowanie własnego modelu rozwojowego i bycie przykładem dla innych państw⁴. Miękką siłą, w odróżnieniu od tradycyjnie pojmowanych narzędzi polityki zagranicznej: siły militarnej i ekonomicznej, nie opiera się na przymusie i nakłanianiu, lecz na kooptacji. Komunistyczna Partia Chin twórczo rozwinęła koncepcję Nye'a

¹ Lic., Uniwersytet Jagielloński w Krakowie; e-mail; ORCID ID: <https://orcid.org/uzupełnić>.

² Lic., Uniwersytet Jagielloński w Krakowie; e-mail; ORCID ID: <https://orcid.org/uzupełnić>.

³ L. Wei, *China's Soft Power in Africa. Is Economic Power Sufficient?*, „Asian Perspective” 2012, nr 36, s. 667–692.

⁴ J.S. Nye, *Soft Power: The Means to Success in World, Public, Affairs*, New York 2004, s. 5.

i zastosowała ją do swoich potrzeb, a swoistym poligonem doświadczalnym dla użycia „miękkiej siły o chińskiej charakterystyce” była właśnie Afryka. Brak kolonialnej przeszłości Państwa Środka, ubóstwo i stagnacja gospodarcza sprawiają, że wielu afrykańskich przywódców jest gotowych na pogłębioną współpracę z Chinami, które obiecują wsparcie rozwojowe i modernizację. Ponadto, dzięki deklarowanej polityce nieingerencji, Pekin jawi się jako atrakcyjna alternatywa wobec paternalistycznych i oczekujących głębokich zmian instytucjonalnych państw Zachodu⁵.

W niniejszej pracy postaramy się przyjrzeć chińskim działaniom wpisującym się w *pojęcie soft power* w dwóch afrykańskich państwach: Tanzanii i Nigerii, a następnie przeanalizować postrzeganie Chin przez mieszkańców tych państw oraz sposób przedstawiania Pekinu przez miejscowe media.

Pojęcie *soft power*

Podstawowym przejawem aktywności państwa na arenie międzynarodowej jest polityka zagraniczna. Za jej pomocą państwa starają się osiągać określone cele, do których od czasów traktatu westfalskiego niezmiennie należą: zapewnienie bezpieczeństwa, wzrost siły państwa i wzrost jego pozycji międzynarodowej⁶. Wraz z biegiem lat zmieniały się jednak środki, metody i narzędzia osiągnięcia celów polityki zagranicznej, co wynikało z konieczności dostosowania się państw do nowych warunków panujących w środowisku międzynarodowym. Od końca XIX w. zaobserwować można było rosące znaczenie siły militarnej, której podporządkowane były całe zasoby danego państwa. Prowadziło to do wyścigu zbrojeń i skrajnej militaryzacji społeczeństwa, czego wymiernym przykładem były totalitarne reżimy III Rzeszy i Związku Radzieckiego⁷. Po zakończeniu II wojny światowej i nastaniu bipolarnej rywalizacji

⁵ P. Wesner, *China Goes Soft in Africa*, US Army Command and General Staff College, Kansas 2016, s. 2.

⁶ P. Pacak, „Soft Power” jako środek realizacji celów polityki zagranicznej w systemie postwestfalskim, s. 193, <http://ptsm.edu.pl/> (dostęp: 12.02.2024).

⁷ A. Rzegocki, *Soft power – niedoceniana siła*, [w:] red. R. Kłosowicz, B. Szlachta, J. Węc, *Dylematy strategiczne XXI wieku: księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Michałowi Chorośnickiemu z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2013, s. 156.

ZSRR i Stanów Zjednoczonych, pomimo niezwykle istotnego znaczenia zasobów militarnych i postępującego wyścigu zbrojeń, kluczowym dla zwycięstwa czynnikiem okazała się ekonomia, a raczej różnica w modelach gospodarczych między dwoma rywalizującymi blokami państw⁸. Efektem niewydolnej, centralnie sterowanej i ociążałej gospodarki radzieckiej był ostateczny rozpad państwa i zwycięstwo w zimnej wojnie bloku zachodniego. Wraz z nastaniem XXI w. i amerykańskiego prymatu w świecie zmieniło się środowisko bezpieczeństwa, w którym coraz większą rolę zaczęli odgrywać aktorzy niepaństwowi – koncerny międzynarodowe, ugrupowania terrorystyczne, ruchy społeczne czy organizacje pozarządowe⁹. Postępująca globalizacja natomiast zwiększyła współzależność i powiązania między państwami. Wynikiem tego procesu jest zacieranie się granic między tym co wewnętrzne i zewnętrzne, a w konsekwencji niemożność zastosowania do opisu bezpieczeństwa czy polityki zagranicznej jedynie kategorii wojny i pokoju¹⁰. Możliwość bezpośredniego użycia siły militarnej i ekonomicznej została poważnie ograniczona. Konieczne zatem stało się wypracowanie nowych metod i środków działania, mających doprowadzić do realizacji strategicznych celów państwa, np. poprzez wykorzystanie atrakcyjności kultury, promowania określonego systemu wartości czy umiejętnego prowadzenia polityki zagranicznej. Dla opisu tych nowych narzędzi w 1990 r. amerykański politolog Joseph Nye wprowadził do dyskursu naukowego pojęcie *soft power*¹¹. Ujęcie to bazowało na sztywnym rozróżnieniu pomiędzy *hard power* – tradycyjnymi narzędziami prowadzenia polityki zagranicznej, jak choćby użycie lub groźba użycia siły zbrojnej, a *soft power* – sile „przyciągania”, która dzięki atrakcyjności danego państwa, zdolności do kształtowania preferencji innych aktorów stosunków międzynarodowych pozwala osiągać zamierzone cele¹². Zdaniem Nye’a na miękką siłę skła-

⁸ Ibidem, s. 156.

⁹ R. Łoś, *Soft power we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2017, s. 323.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ J. Jura, *Specyfika chińskiej soft power w Afryce na przykładzie Zambii i Angoli: operjonalizacja pojęcia i analiza empiryczna na podstawie badania zawartości mediów oraz wypowiedzi internautów*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2021, s. 12.

¹² J.S. Nye, *Bound to Lead. The Changing Nature of American Power*, Basic Books, New York 1991, s. 31–32.

dają się: wartości polityczne i zgodne z nimi postępowanie, atrakcyjna dla innych kultura i podparta autorytetem moralnym polityka państwa¹³. Jednocześnie Nye jako wykonawców *soft power* wskazuje głównie państwa i ich instytucje, praktycznie pomijając aktorów niepaństwowych, co było jedną z podstaw krytyki jego koncepcji¹⁴. Miękką siłą staje się kluczowym narzędziem zwłaszcza w obecnych czasach, które powoli zaczynają być nazywane epoką informacji. Sukces osiągać będzie ta strona, której narracja, interpretacja czy wizja ostatecznie zwycięży¹⁵. Do osiągnięcia tego celu miękka siła wydaje się absolutnie niezbędna. Koncepcja *soft power* stworzona przez J. Nye'a odnosiła się pierwotnie do Stanów Zjednoczonych i Europy Zachodniej. Jednak od rozpoczęcia przez USA wojny z terroryzmem w 2001 r., wzmocnienia zaangażowania militarnego na świecie i poświęcenia większej uwagi kwestiom bezpieczeństwa, ich atrakcyjność na arenie międzynarodowej, zwłaszcza w państwach Globalnego Południa, zaczęła gwałtownie spadać¹⁶. Stworzyło to przestrzeń dla promocji alternatywnych modeli miękkiej siły. Wykorzystała to zwłaszcza Chińska Republika Ludowa, która poszerzyła koncepcję Nye'a o wszystkie atrybuty państwa, z wyjątkiem tych odnoszących się do bezpieczeństwa¹⁷. Można tu wymienić m.in. wzrost i potencjał gospodarczy, promocję chińskich wartości, kultury i języka, wsparcie finansowe i inwestycje, wymiany studenckie i zapraszanie zagranicznych studentów do Chin, wspieranie wielobiegowego modelu systemu międzynarodowego¹⁸. Działania określane współcześnie jako miękka siła nie są z resztą niczym obcym dla cywilizacji chińskiej. Już za czasów dynastii Han literat Jia Yi sformułował koncepcję pięciu przynęt, która miała doprowadzić do neutralizacji zagrożenia ze strony Hunów

¹³ Idem, *Soft power. Jak osiągnąć sukces w polityce światowej?*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007, s. 34.

¹⁴ J. Jura, op.cit., s. 12.

¹⁵ K. Kuźniar, *Soft Power i wielkość Ameryki*, [w:] red. J. Nye, *Soft power jak osiągnąć sukces...*, op. cit., s. 19.

¹⁶ P. Fudalej, *Chińska soft power. Nowe sposoby działania Chin na arenie międzynarodowej*, „Kultura i Polityka: zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie” 2008, nr 2/3, s. 77–78.

¹⁷ J. Kurlantzik, *The Decline of American Soft Power*, „Current History. Journal of Contemporary World Affairs” 2005, vol. 2, nr 686, s. 419–424.

¹⁸ Ibidem.

przez ich stopniową sinizację¹⁹. Została ona ostatecznie wprowadzona w życie poprzez stworzenie systemu trybutarnego wiążącego Państwo Środka z jego sąsiadami. Na system ten składały się trzy podstawowe elementy: hołd, branie zakładników i trybut²⁰. Jak widać chiński model ekspansji znacząco różnił się zatem od modelu europejskiego, kładąc nacisk nie na siłę militarną i ideologiczną, a na wykorzystywanie ekonomii, kultury i sprawnej dyplomacji²¹. Można więc zaryzykować stwierdzenie, że Chińczycy mając długie tradycje wykorzystywania miękkiej siły jako podstawowego narzędzia polityki zagranicznej, dostosowali ją do warunków panujących we współczesnym świecie. W październiku 2017 r. na XIX Zjeździe Komunistycznej Partii Chin Przewodniczący Xi Jinping podkreślił zdolność ChRL do promowania swoich strategicznych interesów poprzez kooptację, współpracę i zachęty nazwał „miękką siłą o chińskiej specyfice”. Zgodnie z jego słowami Chiny miały się stać „globalnym liderem pod względem siły narodowej i międzynarodowych wpływów”²². *Soft power* stała się zatem kluczową strategią Pekinu w realizacji polityki zagranicznej.

Chińska ekspansja w Afryce

Za pierwszy etap budowy chińsko-afrykańskich relacji można uznać pierwszą konferencję Solidarności Państw Azji i Afryki w Bandungu w 1955 r. Już wcześniej stworzono pięć zasad pokojowej koegzystencji sformułowanych jeszcze przez premiera Chin Zhou Enlaia. Są to kolejno:

- wzajemne poszanowanie suwerenności i integralności terytorialnej;
- nieagresja;
- nieingerencja w sprawy wewnętrzne drugiej strony;
- równość;
- wzajemne korzyści oraz pokojowe współistnienie²³.

¹⁹ J. Jura, op. cit., s. 35–37.

²⁰ Ibidem, s. 37.

²¹ Ibidem, s. 38.

²² P. Nantulya, *Grand Strategy and China's Soft Power Push in Africa*, <https://africa-center.org/spotlight/grand-strategy-and-chinas-soft-power-push-in-africa/> (dostęp: 14.02.2024).

²³ China Embassy, *The Five Principles of Peaceful Co-Existence Stand Stronger*,

Wspomniane spotkanie okazało się być okazją dla ChRL do nawiązania relacji z afrykańskimi elitami oraz do ugruntowania swojej roli w Ruchu Państw Niezaangażowanych²⁴. Widocznym wzrostem zaangażowania stało się wsparcie militarne lewicowych grup rebelianckich, na przykład w Kongu czy Angoli. Po śmierci Mao Zedonga zaprzestano tego modelu współpracy i skupiono się na retoryce pięciu zasad pokojowej koegzystencji. Sytuacja zaczęła się zmieniać po masakrze na placu Tiananmen w czerwcu 1989 r. Ostra reakcja państw zachodnich, w tym embargo na broń nałożone przez USA i państwa europejskie, a także krytyka przestrzegania praw człowieka przyniosły kres chińskim zintensyfikowanym relacjom z Zachodem i skłoniły Pekin do zacieśnienia więzi z państwami spoza Zachodu²⁵. Rozpoczęła się era relacji sino-afrykańskich. W okresie po zakończeniu zimnej wojny jedynymi mocarstwami, które miały znaczące interesy w Afryce pozostawały wciąż Stany Zjednoczone, Francja i Wielka Brytania. Jednak na przełomie wieków coraz bardziej wpływowym graczem w Afryce okazała się Chińska Republika Ludowa. W wyniku transformacji chińskiej polityki zagranicznej, Pekin zaczął pełnić bardziej aktywną rolę na arenie międzynarodowej, rozszerzył i zintensyfikował stosunki bilateralne na całym świecie, a także zwiększył swoją obecność w organizacjach wielostronnych²⁶. Warto zauważyć, że prowadzona działalność charakteryzuje się podejściem alternatywnym do zachodniego, nie narzuca własnej ideologii ani nie krytykuje niedemokratycznych reżimów. W rezultacie działalność zagraniczna Chin jest uważana za bardziej dynamiczną, konstruktywną i elastyczną. Jak powiedział dyplomata Zbigniew Brzeziński: „Chiny wyraźnie asymilują się systemem międzynarodowym”²⁷.

W celu zbudowania koalicji przeciwstawiającej się zachodniej krytyce, współpracy z państwami rozwijającymi się nadano miano priorytetu chiń-

2014, http://ir.china-embassy.gov.cn/eng/dtxw/201407/t20140702_1894012.htm (dostęp: 26.01.2024).

²⁴ I. Taylor, *China and Africa. Engagement and Compromise*, Routledge, London–New York 2006, s. 518–602.

²⁵ Idem, *China's foreign policy towards Africa in the 1990s*, „The Journal of Modern African Studies” 1988, vol. 36, nr 3, s. 444.

²⁶ D.M. Tull, *China's engagement in Africa: scope, significance and consequences*, Cambridge University Press, Cambridge 2006, s. 2.

²⁷ Ibidem.

skiej polityki zagranicznej. Wielu afrykańskich przywódców również znajdowało się pod rosnącą presją liberalizacji swoich systemów politycznych, więc byli bardziej niż chętni, by zgodzić się z chińskimi twierdzeniami, że zachodnie żądania demokracji i poszanowania praw człowieka stanowią zawołowane imperialistyczne manewry, mające na celu ingerencję w politykę wewnętrzną państw rozwijających się. Ocenianie stosunków między nimi a rozwiniętymi państwami w kategoriach konfliktu Północ-Południe, stworzyło spoiwo, dzięki któremu Chiny zbudowały alternatywne relacje oparte na wspólnej tożsamości z państwami afrykańskimi w kontrze do paternalistycznego Zachodu. Mając to na uwadze Chiny szybko zwiększyły swoją pomoc dla państw rozwijających się, z których większość znajdowała się w Afryce²⁸.

Kolejnym czynnikiem, który skłonił chińskich przywódców do bardziej aktywnej polityki zagranicznej w okresie po 1989 r. było oczekiwane pojawienie się niekwestionowanej hegemonii USA, która, jak się obawiano, powstrzyma wzrost znaczenia Chin jako globalnej potęgi politycznej i gospodarczej²⁹. Aby rozwiązać ten problem, Pekin rozwinął koncepcję wielobiegunowości, definiowanej jako budowa alternatywnych sojuszy opartych na elastycznych zasadach w celu zbudowania nowego, sprawiedliwego porządku międzynarodowego.

Pod koniec ostatniej dekady XX w. kryzys finansowy w Azji i ryzyko współzależności gospodarczej utwierdziły Pekin w przekonaniu, że globalna polityka zagraniczna jest koniecznością. W konsekwencji stabilność regionalna i międzynarodowa pod względem gospodarczym stała się celem strategicznym³⁰. Potrzeba rozszerzenia i wzmocnienia bilateralnych stosunków Chin, w tym tych z państwami Afryki, była częścią tego planu. W związku z tym szybko rosnące zaangażowanie Chin na tym kontynencie nie tyle odzwierciedla pojedynczą lub konkretną politykę wobec państw afrykańskich, lecz jest to raczej nieodłączna część szerszej koncepcji, która przejawia się w równym stopniu w stosunkach Chin z innymi regionami świata, takimi jak Ameryka Łacińska i Bliski Wschód.

²⁸ I. Taylor, op. cit., s. 446–447.

²⁹ D.J. Muekalia, *Africa and China's strategic partnership*, „African Security Review” 2004, vol. 13, nr 1, s. 5–11.

³⁰ D.M. Tull, op. cit., s. 461.

Intensyfikacja polityki zagranicznej Chin nabrała tempa. Na XIX Zjeździe Komunistycznej Partii Chin w październiku 2017 r. Przewodniczący Xi Jinping powiedział: „Chiny będą globalnym liderem pod względem siły narodowej i wpływów międzynarodowych”. „Poprawimy naszą zdolność do opowiadania naszych historii, prezentowania wielowymiarowego spojrzenia i wzmacniania kulturowej *soft power* Chin”³¹. Tego samego roku Wang Huning, czołowy zwolennik tej polityki, został wybrany do najwyższego chińskiego organu, sześciuosobowego Stałego Komitetu Biura Politycznego.

Dążenie do regionalnego i globalnego przywództwa jest cechą chińskiej Wielkiej Strategii. Do 2049 r., stulecia Chińskiej Republiki Ludowej, ma ona nadzieję stać się „potęgą światowej klasy”. Częścią tego celu jest szybka modernizacja wojskowa ChRL oraz rozszerzanie wpływów gospodarczych i dyplomatycznych. Państwo Środka zwiększy również swój udział w organizacjach wielostronnych, takich jak Organizacja Narodów Zjednoczonych, a jego gotowość do tworzenia nowych instytucji pozwala mu na bardziej bezpośrednie ustalanie agendy i promowanie alternatywnych norm czy modeli. Bez wątpienia należało do nich stworzenie Forum Współpracy Chińsko-Afrykańskiej (FOCAC) w 2000 r.³², co stało się platformą do wzmocnionych i stałych kontaktów chińskich przedstawicieli wysokiego stopnia z afrykańskimi elitami. Stanowiło to również pewien wyraz szacunku, gdyż relacje pomiędzy nimi są równorzędne i charakteryzujące się dużym respektem wobec ichniejszej kultury, czego wyrazem była trzecia konferencja w 2006 r., pełna ikonografii nawiązującej do rdzennej kultury, jak i prestiż, z którym związane są spotkania, odbywające się w spektakularnej oprawie. Kontrastuje to z relacjami afrykańsko-europejskimi, często nierównymi i podszytymi kolonialną przeszłością oraz buduje pozytywny wizerunek Chin jako partnera hojnego, oczarowującego miejscowe elity. Namacalnym elementem chińskiej działalności jest sprezentowana Unii Afrykańskiej nowo wybudowana siedziba w stolicy Etiopii, Addis Abebie. Projekt wart 200 mln.

³¹ T.H. Peng, *19th Party Congress: 7 key themes from President Xi Jinping's work report*, <https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/19th-party-congress-7-key-themes-from-president-xi-jinpings-work-report> (dostęp: 30.01.2024).

³² B. Lewandowski, *Forum on China – Africa Cooperation (FOCAC), czyli o obecności Chin w Afryce i współpracy podejmowanej z państwami afrykańskimi*, Warszawa 2022, s. 4.

dolarów został określony przez koordynatora projektu, Fantaluma Michuela, jako symbol rosnącej przyjaźni Chin z Afryką, a najwyższy rangą doradca polityczny Chin, Jia Qinglin, wziął udział w otwarciu nowej siedziby i stwierdził, że „Ten ogromny kompleks mówi wiele o naszej przyjaźni z Afrykańczykami i świadczy o naszej silnej determinacji we wspieraniu rozwoju Afryki”³³. Co więcej, Chiny postrzegają ten kontynent jako współnika w kształtowaniu międzynarodowych procesów decyzyjnych. Afryka zapewnia największy pojedynczy blok głosów w Zgromadzeniu Ogólnym ONZ, a członkowie jej organizacji regionalnych zasiadają w różnych instytucjach międzynarodowych, na które Chiny chcą mieć wpływ, realizując swoją politykę zagraniczną³⁴.

W 2016 r. panafrkański instytut badawczy Afrobarometer opublikował swoje pierwsze badanie na temat tego, co Afrykanie myślą o zaangażowaniu swoich rządów w Chinach. Badanie wykazało, że 63% ankietowanych obywateli z 36 państw miało ogólnie pozytywne odczucia wobec pomocy Chin. Niektóre rzeczy, które się wyróżniały, to chińska infrastruktura, rozwój i projekty inwestycyjne w Afryce. Z drugiej strony postrzeganie jakości chińskich produktów pogorszyło wizerunek tego państwa³⁵. Badania zostały powtórzone w 2021 r., co dało rezultaty widoczne poniżej (patrz: rys. 1, rys. 2). Chiński model rozwoju widziany jest wciąż jako najatrakcyjniejszy zaraz po amerykańskim. W niektórych państwach, jak Benin czy Burkina Faso, nastąpiła znacząca poprawa wizerunku Pekinu.

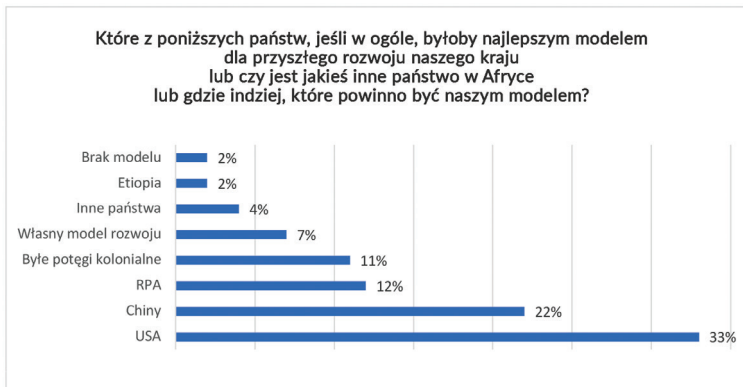
Wizerunek Chin wpisujący się w koncepcję *soft power* budowany jest w oparciu o następujące elementy: wspomniane już budowanie relacji z afrykańskimi liderami, silną ekonomiczną obecność. Instytuty Konfucjusza, wykorzystywanie *mass mediów*, pomoc rozwojową oraz politykę *no string attached*.

³³ African Union opens Chinese-funded HQ in Ethiopia, BBC, <https://www.bbc.com/news/world-africa-16770932> (dostęp: 1.02.2024).

³⁴ P. Nantulya, op. cit.

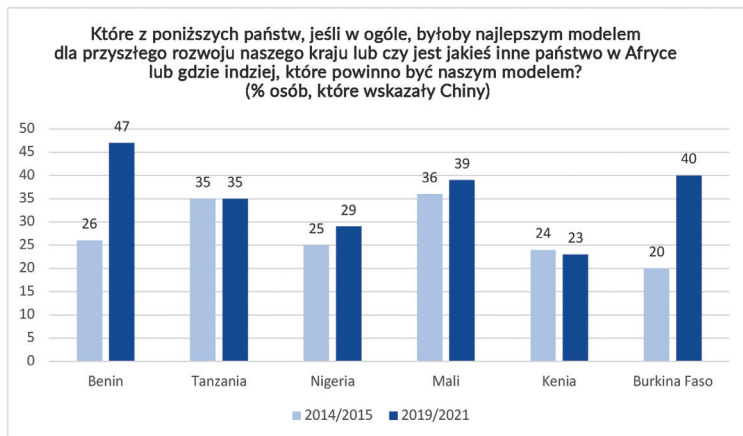
³⁵ Afrobarometer, *How popular is China in Africa? New survey sheds light on what ordinary people think*, <https://www.afrobarometer.org/publication/how-popular-is-china-in-africa-new-survey-sheds-light-on-what-ordinary-people-think/>.

Rys. 1. Najlepszy model rozwoju, 34 państwa, 2019/2021

Źródło: Afrobarometer Dispatch 2021, nr 489.

Rys. 2. Które z poniższych państw, jeśli w ogóle, byłoby najlepszym modelem dla przyszłego rozwoju naszego kraju lub czy jest jakieś inne państwo w Afryce lub gdzie indziej, które powinno być naszym modelem? (% osób, które wskazały Chiny)

Źródło: Africans welcome China's influence but maintain democratic aspirations, Afrobarometer Dispatch, 2021, nr 489.

Chińska Wielka Strategia dąży do budowania i rozszerzania swojego zasięgu finansowego poza swoje granice poprzez zwiększone inwestycje podmiotów prywatnych i publicznych. Wielomiliardowa Inicjatywa Jeden

Pas i Jedna Droga, której celem jest wzmocnienie infrastruktury, handlu i powiązań rozwojowych między Chinami, Afryką, państwami Zatoki Persejskiej, Azją i Europą, ma kluczowe znaczenie w tej perspektywie³⁶. Silna ekonomiczna obecność jest priorytetem, jeśli chodzi o dywersyfikację dostaw zasobów naturalnych, w tym surowców energetycznych czy minerałów ziem rzadkich, które są istotne w perspektywie dalszego wzrostu chińskiej gospodarki. Przykładem tutaj jest Nigeria, której wartość eksportu do Chin w 2021 r. wynosi 3,05 mld dolarów. Główne produkty eksportowane to gaz ziemny, ropa naftowa i ruda ołowiu³⁷.

Instytuty Konfucjusza (CI) są jednym z najszerzych przedsięwzięć na rzecz promocji języka i kultury w skali globalnej. Chiński rządowy program wsparcia dla studentów afrykańskich pragnących studiować w Państwie Środka zaczął się rozwijać w połowie lat 80. XX w., a w latach 90. nabrał szczególnego przyspieszenia, do tego stopnia, że w 1999 r. niemal połowa studentów zamieszkujących akademik w Pekinie dla cudzoziemców było stypendystami z Afryki³⁸. Większość z nich była dziećmi członków elit politycznych swoich państw lub pracownikami afrykańskich instytucji rządowych. Programy naukowe odegrały kluczową rolę w tworzeniu sieci chińskich wpływów w Afryce, ilustrując w ten sposób charakterystyczne aspekty *soft power* Chin, umożliwiające zdobywanie chińskiej wiedzy, perspektywy na świat czy zaznajomienia się z kulturą. To z kolei umożliwia ich zatrudnienie przez lokalne Instytuty Konfucjusza i chińskie przedsiębiorstwa w Afryce, przyczyniając się tym samym do rozwoju i ekspansji tych podmiotów oraz dalszego wzmocnienia obecności na kontynencie afrykańskim³⁹. Rząd chiński uruchomił również program stypendialny dla studentów zagranicznych – China Scholarship

³⁶ B. Lewandowski, op. cit., s. 7. Szerzej na temat Inicjatywy Pasa i Drogi zob. H. Kupś, M. Szatkowski, M. Dahl (red.), *70 lat Chińskiej Republiki Ludowej w ujęciu interdyscyplinarnym*, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2021; J. Marszałek-Kawa, M. Bidziński (red.), *Wektory zmian w polityce Chińskiej Republiki Ludowej w okresie rządów Xi Jinpinga*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2017; J. Marszałek-Kawa, T. Dmochowski (red.), *Rozważania o kierunkach współczesnej polityki Chin*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2018.

³⁷ OEC, Nigeria, <https://oec.world/en/profile/country/nga> (dostęp: 30.01.2024).

³⁸ D. Brautigam, J. Hwang, *China-Africa Loan Database Research Guidebook*, Sais-Cari 2019.

³⁹ Y. Zhou, S. Luk, *Establishing Confucius Institutes: a tool for promoting China's soft power?*, „Journal of Contemporary China” 2016, s. 628–642.

Council. Pomaga on rozwijać umiejętności, które mają wpływ na rozwój krajów pochodzenia młodych dorosłych. Ułatwia on także współpracę gospodarczą, naukową i handlową oraz przepływ technologii i funduszy pomiędzy państwami. Większość studentów zagranicznych pochodzi właśnie z krajów afrykańskich⁴⁰, a ich udział wciąż rośnie – według danych China Scholarship Council w 2018 r. studenci z Afryki stanowili 25% wszystkich uczących się cudzoziemców otrzymujących wsparcie rządu chińskiego. Afrykańczycy dzięki programom nie tylko przyswajają język chiński, ale i poprzez bezpośredni kontakt z Chińczykami i Chinami uczą się chińskiej kultury i w długim okresie mogą się stać promotorami wschodnioazjatyckiej kultury w regionie, a także pełnić ważne funkcje w strukturze rządowej państw afrykańskich. Wpływ widoczny jest już teraz, gdy ponad czterdziestu dyplomatów, studentów i ekspertów z Chin i trzydziestu państw afrykańskich wezwało do dalszego zacieśniania współpracy między Chinami a Afryką podczas Forum on International Students from Africa, We, the Inheritors of Africa-China Friendship, zorganizowanego przez Instytut Chin-Afryka w Pekinie. Studenci postrzegają Państwo Środka jako drugi dom, a współpracę pomiędzy nimi a krajami pochodzenia jako szansę na zapewnienie ojczyznom dobrobytu⁴¹.

Ekspansja medialna Chin w Afryce stanowi kolejny etap budowania odpowiedniego wizerunku azjatyckiego giganta poprzez dotarcie do całego przekroju społeczeństwa, a nie tylko do elit, jak w przypadku funduszy stypendialnych. Jedną z największych i najbardziej wpływowych chińskich państwowych agencji informacyjnych, Xinhua, założyła swoje afrykańskie biuro w Kairze w Egipcie w 1985 r. i obecnie ma 28 oddziałów obejmujących 47 państw. W styczniu 2012 r. China Central Television uruchomiła w Kenii dawną telewizję CCTV Africa (obecnie CGTN Africa), która koncentruje się na wiadomościach z Afryki, jak i międzynarodowych. To medium pragnie promować komunikację i współpracę między Chinami a państwami afrykańskimi w zakresie polityki, gospodarki, handlu i kultury. Zapewnia także chińskiej publiczności platfor-

⁴⁰ C. Niu, *China's Educational Cooperation with Africa: Toward New Strategic Partnerships*, „Asian Edu. Dev. Stud.” 2013, nr 3, s. 31–45.

⁴¹ Global Times, African students in China establish new cooperation mechanisms calling for closer exchanges, <https://www.globaltimes.cn/page/202110/1236570.shtml> (dostęp: 30.01.2024).

mę do lepszego zrozumienia Afryki i promowania przyjaźni pomiędzy nimi, dzięki czemu współpraca może stać się prawdziwie bilateralna. Zachodnie media często przedstawiane są w kontrze jako opisujące Afrykę w europocentryczny i paternalistyczny sposób, w przeciwieństwie do Państwa Środka, traktującego ten kontynent jako równorzędnego partnera. Chiny wykorzystują swoje media jako element wdrażania *soft power*. Ich polityka medialna i kulturalna jest nacechowana ideologią, którą chcą szerzyć w państwach rozwijających się⁴². W czerwcu 2018 r. Partia Komunistyczna zorganizowała czwarte doroczne forum, w którym wzięło udział czterystu członków afrykańskich państwowych i prywatnych agencji medialnych, aby omówić globalne środowisko medialne, stan mediów afrykańskich i nadawanie cyfrowe. Wynegocjowano także kilka nowych umów, w tym tę, na mocy której Star Times z Pekinu, nowy podmiot na afrykańskiej branży telewizji satelitarnej, zainstaluje cyfrową telewizję satelitarną w 10 tys. wiosek w Afryce Subsaharyjskiej⁴³. Znacząca jest również działalność The China Africa Press Center, które zapewnia coroczne 18-miesięczne stypendium medialne dla afrykańskich dziennikarzy w różnych chińskich instytucjach. Jej absolwenci często odpowiadali na oskarżenia wobec Chin w mediach zagranicznych i afrykańskich. Jak donosi China Global Television Network (CGTN) z siedzibą w Nairobi, 150 kenijskich dziennikarzy wysłała 1,8 tys. artykułów miesięcznie. Biuro to jest największym chińskim serwisem informacyjnym poza Pekinem. Umowa o udostępnianiu treści z Nation Media Group – jedną z kilku w Afryce – zapewnia jej dostęp do ośmiu stacji radiowych i telewizyjnych w czterech państwach Afryki Wschodniej i Środkowej, 28 mln obserwujących w mediach społecznościowych, 11,3 mln widzów miesięcznie i 90 tys. nakładów gazet dziennie⁴⁴.

Polityka *no string attached*, czyli podejście w stosunkach handlowych charakteryzuje się brakiem warunków, tak charakterystycznych dla Mię-

⁴² B.Y. Abate, *The Image of Ethiopia in the Chinese Media: A Case Study of China Global Television Network*, „AHBV Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi (AKAF)” 2020, vol. 2, nr 2, s. 11–25.

⁴³ H. Yifeng, *Satellite TV Project Brings the World to 10,000 African Villages*, <http://www.mofcom.gov.cn/article/beltandroad/ci/enindex.shtml> (dostęp: 30.01.2024).

⁴⁴ Y. Sun, *Testimony before the U.S.-China Economic and Security Review Commission Chinese Campaigns for Political Influence in Africa*, 2020, <https://www.stimson.org/2020/chinese-campaigns-for-political-influence-in-africa/> (dostęp: 30.01.2024).

dzynarodowego Funduszu Walutowego czy Banku Światowego. W kontaktach z Chinami państwa rozwijające się nie muszą dostosowywać się do standardów demokratycznych, przestrzegania praw człowieka czy praw pracownika oraz nie mierzą się z zewnętrznym nadzorem nad otrzymywanymi funduszami⁴⁵. Przykładem jest tutaj chińskie finansowanie rozwoju w państwach, jak Mauretania, Ghana, Nigeria, Czad, Kamerun, Sudan, Etiopia, Angola, Zambia, Zimbabwe i Republika Południowej Afryki, które należą do głównych odbiorców chińskiego wsparcia finansowego. Większość inwestycji dotyczy rozwoju sektora energetyki czy transportu, czego przykładem jest Entebbe-Kampala, pierwsza w kraju czteropasmowa autostrada o długości 51 km łącząca stolicę Ugandy z międzynarodowym lotniskiem, zbudowana dzięki pożyczce w wysokości 476 mln dolarów od China Exim Bank. Niskooprocentowane pożyczki chińskie nie mają wiele warunków, lecz jednym z nich jest prawo do wydobycia potwierdzonych złóż w krajach afrykańskich. Rodzi to w przeszłości ryzyko ograniczenia przyszłych możliwości wykorzystywania ich własnych zasobów naturalnych w przypadku niemożności spłaty kredytu. Jednak linie kredytowe są na tyle preferencyjne, że budują w Afryce wizerunek Chin jako hojnego partnera biznesowego⁴⁶.

Metodologia badań

Opisane wcześniej pojęcie *soft power* zostanie przez nas poddane operacjonalizacji zgodnie z przyjętym modelem. Ze względu na obszerność zagadnienia zdecydowaliśmy ograniczyć się do państwa, którego znaczenie na kontynencie afrykańskim jest niewątpliwe, a wpływy Chin na społeczeństwo są znaczne, co udowodnimy w dalszej części artykułu. Nasza analiza będzie opierała się na interpretacji danych tekstowych, doprecyzowując artykułów naukowych oraz treści odnoszących się do tematyki chińskich wpływów w mediach lokalnych, jak i europejskich, co pozwoli nam na ocenę wizerunku ChRL wpisującego się w pojęcie *soft*

⁴⁵ S.E. Kreps, G.A. Flores-Macías, *No Strings Attached? Evaluating China's Trade Relations Abroad*, „The Diplomat”, <https://thediplomat.com/2013/05/no-strings-attached-evaluating-chinas-trade-relations-abroad/> (dostęp: 30.01.2024).

⁴⁶ S.N. Romaniuk, *Africa's Appetite for Chinese Aid: Beware of "No Strings Attached"*, 2019, <https://www.ualberta.ca/china-institute/research/commentary/2019/january/africas-appetite-for-chinese-aid-beware-of-no-strings-attached.html> (dostęp: 2.02.2024).

power. Ważnym elementem będzie również analiza danych statystycznych zebranych przez niezależne organizacje, w tym także regionalne, które swoje badania przeprowadziły głównie ankietując respondentów w wymienionym państwie oraz śledząc lokalny dyskurs. Wykorzystamy również realne wskaźniki *soft power*, takie jak wartość chińskiej wymiany handlowej w Tanzanii czy liczba azjatyckich inwestycji w tym regionie. Przydadzą się one do określenia potencjalnego związku pomiędzy tym krajem a Państwem Środka.

Soft power jako metoda dyplomacji gospodarczej ChRL w Afryce na przykładzie Tanzanii

W tej części artykułu chcielibyśmy skupić się na ukazaniu działań Chińskiej Republiki Ludowej w jednym z państw Afryki – Tanzanii oraz sposobu, w jaki ukształtowały one postrzeganie Chin przez społeczeństwo i miejscowe elity. Jako że, jak zostało wspomniane, Chińczycy stosują metody prowadzenia polityki wpisujące się w dzisiejsze pojęcie *soft power* od setek lat, niezbędnym jest przedstawienie szerszego kontekstu historycznego relacji chińsko-tanzańskich.

Historia relacji i chińskie inwestycje w Tanzanii

Tanganika nawiązała relacje dyplomatyczne z Chińską Republiką Ludową w tym samym dniu, w którym uzyskała niepodległość – 9 grudnia 1961 r. Przez następne kilka lat Chiny aktywnie wspierały zarówno Tanganikę, jak i Zanzibar w drodze do zjednoczenia i uznały powstanie Zjednoczonej Republiki Tanzanii⁴⁷. Początkowo państwo to było największym odbiorcą pomocy z Chin, które hojnie inwestowały w rozwój infrastrukturalny (linia kolejowa Tazara łącząca Tanzanię z Zambią) i industrialny kraju (fabryki narzędzi rolniczych, przędzalnie)⁴⁸. Ta pragmatyczna polityka opłacała się – wiele państw afrykańskich, z Tanzanią na czele, postrzegało Chiny jako lidera tzw. Trzeciego Świata, co walnie przyczyniło się do przyjęcia ChRL do Organizacji Narodów Zjednoczonych. Polityka Tanzanii wynikała z chęci uniezależnienia się od dawnych mocarstw

⁴⁷ M.J. Shangwe, *China's Soft Power in Tanzania: Opportunities and Challenges*, „China Quarterly of International Strategic Studies” 2017, vol. 3, nr 1, s. 81.

⁴⁸ Ibidem, s. 82.

kolonialnych. Powstała w ten sposób przestrzeń idealnie wypełniali Chińczycy, którzy oferowali kredyty i finansowanie inwestycji, na które zgody nie wyraził Zachód. Również chiński model polityczny okazał się atrakcyjny dla młodych państw Afryki. Ojciec tanzańskiej niepodległości – Julius K. Nyerere, który w 1968 r. odbył edukacyjną podróż do Chin, zaprowadził w kraju monopartyjne i autorytarne rządy⁴⁹. Powstała nowa ideologia *Ujamaa* – afrykańska odmiana socjalizmu, która zdaniem wielu badaczy pozostawała pod wyraźnym wpływem maoizmu⁵⁰.

W XXI w. relacje chińsko-tanzańskie uległy dalszemu wzmocnieniu. Wraz z objęciem rządów w ChRL przez Przewodniczącego Xi Jinpinga i porzuceniem dotychczasowej „polityki niewychylania się”, czego najwyraźniejszym przejawem było ogłoszenie w 2013 r. Inicjatywy Nowego Jedwabnego Szlaku, zainteresowanie Chin Afryką wyraźnie wzrosło⁵¹. Projekt ten zakłada rozbudowę infrastruktury łączącej Państwo Środka z Azją Centralną, Europą, Bliskim Wschodem i Afryką poprzez niskooprocentowane chińskie pożyczki, a także bezpośrednie inwestycje. W ciągu dekady współpracy w ramach *Belt and Road Initiative* skumulowany wolumen wymiany handlowej między ChRL a państwami afrykańskimi wyniósł 2 bln USD, a bezpośrednie chińskie inwestycje w Afryce przekroczyły 30 mld USD. W ich ramach powstało ponad 6 tys. kilometrów dróg i linii kolejowych oraz ponad 80 dużych obiektów energetycznych⁵².

Tanzania od samego początku zajmowała ważne miejsce w Inicjatywie Pasa i Drogi. Już w marcu 2013 r. podczas wizyty w Tanzanii Xi Jinping i Jakaya Kikwete podpisali kilkanaście umów o szacowanej wartości ponad 6 mld USD⁵³. W ostatnich latach współpraca z Chinami w ramach tej inicjatywy wydaje się zacieśniać jeszcze bardziej. Wiele spotkań na najwyższym szczeblu, podróży zagranicznych, a także powiązanie BRI

⁴⁹ L. Gentry, *A History of China-Tanzania Relations: How China Became Donor, Friend and Foe*, Western Washington University, Washington 2023, s. 5–6.

⁵⁰ M.J. Shangwe, op. cit., s. 84.

⁵¹ K. Szumski, *Nowa polityka zagraniczna prezydenta Chin Xi Jinpinga*, <https://swps.pl/nauka-i-badania/materialyccaw/2432-nowa-polityka-zagraniczna-prezydent-chin-xi-jinpinga> (dostęp: 14.02.2024).

⁵² C. Mingjian, *10 Years On, China-Tanzania Belt and Road Cooperation Has Yielded Fruitful Results*, http://tz.china-embassy.gov.cn/eng/sgdt/202309/t20230926_11150577.htm (dostęp: 12.02.2024).

⁵³ F. Majani, *China Drops Anchor in Tanzania*, <http://mg.co.za/article/2013-10-04-00-china-drops-anchor-in-tanzania/> (dostęp: 3.02.2024).

z Wizją Rozwoju Tanzanii 2025 stworzyły podatny grunt dla rozwoju chińskich wpływów w tym państwie⁵⁴. Zwieńczeniem współpracy było podniesienie relacji między stronami do kompleksowego strategicznego partnerstwa w listopadzie 2022 r.⁵⁵ W jego ramach podpisano Memorandum o wzajemnym zrozumieniu, które zakładało pogłębioną współpracę w ramach Inicjatywy Pasa i Drogi, w tym rozszerzenie współpracy inwestycyjnej. Strona chińska zobowiązała się do zwiększenia zachęt dla rodzimych firm do inwestowania w Tanzanii, zwłaszcza w zakresie infrastruktury. Natomiast strona tanzańska zgodziła się na poprawę swojego środowiska biznesowego i ułatwienie chińskim firmom prowadzenia działalności w Tanzanii⁵⁶.

Obszary zaangażowania Chin w Tanzanii

Zaangażowanie Pekinu w Tanzanii i działania wpisujące się w *soft power* o chińskiej specyfice zintensyfikowały się w ostatnich latach. Skupiają się one w pięciu kluczowych obszarach. Po pierwsze są to inwestycje w infrastrukturę. Dzięki udziałowi Chin udało się zrealizować m.in. budowę czwartej co do wielkości elektrowni wodnej im. J. Nyerere na rzece Rufiji (ma zostać oddana do użytku w 2024 r.)⁵⁷. Projekt warty 3 mld USD rozwiąże krajowe problemy z niedoborem prądu. Kolejnym przedsięwzięciem finansowanym przez chiński kapitał jest Wschodnioafrykański Rurociąg Naftowy (EACOP), mający umożliwić eksport ropy z ugandyjskich pól naftowych do tanzańskiego portu Tanga. Dzięki chińskim pożyczkom projekt prawdopodobnie zostanie ukończony⁵⁸. Innym przedsięwzięciem przesyłowym jest ukończony w 2015 r. gazociąg Mtwara-Dar es Salaam (MDNGP). Przetarg na budowę wygrała China National Petroleum Company, a finansowanie zapewnił Exim Bank of

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ *Joint Statement on Establishing a Comprehensive Strategic Cooperative Partnership Between the People's Republic of China and the United Republic of Tanzania*, https://www.mfa.gov.cn/eng/wjdt_665385/2649_665393/202211/t20221103_10800022.html (dostęp: 16.02.2024).

⁵⁶ Ibidem.

⁵⁷ World Energy, *Julius Nyerere Hydropower Station Project Timeline All You Need to Know*, <https://www.world-energy.org/article/28655.html> (dostęp: 16.02.2024).

⁵⁸ C. Bendana, J. Wanzala, *Who is left to fund East Africa's controversial oil pipeline?*, <https://chinadialogue.net/en/business/who-is-left-to-fund-east-africa-crude-oil-pipeline/> (dostęp: 16.02.2024).

China⁵⁹. Oprócz tego ChRL inwestuje w infrastrukturę drogową, m.in. ponad 3-kilometrowy most Kigingo-Busisi konstruowany przez China Civil Engineering Construction Group (CCECG)⁶⁰ oraz most Tanzanite w Dar es Salaam⁶¹. Poza tym chińskie podmioty zaangażowane były również w modernizację i rozbudowę portu w Dar es Salaam, budowę Terminala 3 międzynarodowego lotniska Abeid Amani Karume na Zanzibarze oraz utworzenie szerokopasmowej, szkieletowej sieci ICT (NICTBB)⁶². Podsumowując, zgodnie z danymi chińskiego Ministerstwa Finansów już w 2013 r. Chiny stały się największym inwestorem w Tanzanii, z wkładem wynoszącym 2,1 mld USD⁶³. Według Tanzania Investment Center od 1990 do 2015 r. w Tanzanii zrealizowano 593 projekty związane z chińskimi kapitałem⁶⁴.

Rys. 3. Inwestycje z udziałem Chin w Tanzanii w relacji do stworzonych miejsc pracy w latach 1990–2015

	Sektor	Liczba projektów	Zatrudnienie	Łączna liczba inwestycji (mln \$)
1.	Rolnictwo	14	7 591	125,54
2.	Telekomunikacja	5	1 426	484,94
3	Produkcja	394	69 542	1 803,77
4.	Zasoby naturalne	8	376	18,31
5.	Transport	39	4 168	156,36
6.	Usługi	22	1 436	152,22

⁵⁹ Xinhua, *Chinese-built gas project launched in Tanzania*, https://web.archive.org/web/20170313083628/http://news.xinhuanet.com/english/2015-10/12/c_134-703333.htm (dostęp: 16.02.2024).

⁶⁰ P. Makene, *Tanzania: Construction of Sh716,3 Billion JP Magufuli Bridge Is Almost Halfway Done - TANROADS*, <https://panafricanvisions.com/2022/07/tanzania-construction-of-sh716-3-billion-jp-magufuli-bridge-is-almost-halfway-done-tanroads/> (dostęp: 16.02.2024).

⁶¹ The Citizen, *Tanzanite Bridge shoots Dar es Salaam from busy city to tourist destination*, <https://www.thecitizen.co.tz/tanzania/supplement/tanzanite-bridge-shoots-dar-es-salaam-from-busy-city-to-tourist-destination-3747962> (dostęp: 16.02.2024).

⁶² C. Mingjian, op. cit.

⁶³ J.P. Cabestan, J.R. Chaponniere, *Tanzania-China All-weather Friendship from Socialism to Globalization: A Case of Relative Decline*, University of Stellenbosch, Stellenbosch 2016, s. 18.

⁶⁴ M.J. Shangwe, op. cit., s. 96.

	Sektor	Liczba projektów	Zatrudnienie	Łączna liczba inwestycji (mln \$)
7.	Turystyka	50	2 570	98,75
8.	Informatyka	1	40	33,23
9.	Nieruchomości komercyjne	60	3 512	510,30
	Łącznie	593	81 661	3 383,42

Źródło: M.J. Shangwe, *China's Soft Power in Tanzania: Opportunities and Challenges*, „China Quarterly of International Strategic Studies” 2017, vol. 3, nr 1.

Drugim kluczowym obszarem chińsko-tanzańskiej współpracy jest handel i gospodarka. Chiny od wielu lat pozostają największym partnerem handlowym Tanzanii. W 2022 r. wartość dwustronnej wymiany handlowej osiągnęła 8,31 mld USD (co oznacza wzrost o 27% rok do roku i o 125% w ciągu ostatniej dekady)⁶⁵. Ponadto wprowadzona została zerowa stawka celna na 98% towarów eksportowanych do Chin oraz dalsze ułatwienia i zezwolenia na import afrykańskich produktów rolnych. Najważniejszym tanzańskim towarem eksportowym są nasiona oleiste. Wartość ich eksportu do Chin w 2021 r. osiągnęła 126 mln USD⁶⁶. Natomiast najczęściej importowanym towarem chińskim jest powlekanie, walcowane na płasko żelazo o wartości 171 mln USD (w 2021 r.)⁶⁷. Ponadto podczas Forum Inwestycyjnego Tanzania-Chiny, które miało miejsce w Pekinie w dniu 22 października 2014 r. ujawniono, że w samym 2014 r. 6 tys. osób z Tanzanii wyjechało do Chin w celach biznesowych. W kolejnych latach liczba ta wzrastała⁶⁸.

Trzecim obszarem zainteresowania Pekinu są wartości, kultura i wymiana międzyludzka. W propagowaniu pozytywnego wizerunku Chin i promocji chińskich zwyczajów niezwykle ważną rolę odgrywają Instytuty Konfucjusza. Są to wspólne przedsięwzięcia chińskich i zagranicznych uniwersytetów, którym finansowanie zapewnia chińskie Ministerstwo Edukacji. Głównym zadaniem Instytutów jest promocja kultury i języka Państwa Środka oraz wspieranie wymiany akademickiej. W 2012 r. na kontynencie afrykańskim istniał tylko jeden Instytut Konfucjusza. Obec-

⁶⁵ C. Mingjan, op. cit.

⁶⁶ OEC.world, <https://oec.world/en/profile/bilateral-country/chn/partner/tza>.

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ M.J. Shangwe op. cit., s. 97–98.

nie funkcjonuje ich już 70 w ponad 40 państwach⁶⁹. Zapewniane przez nie programy umożliwiły naukę w Chinach ponad 50 tys. afrykańskim studentom, dzięki czemu ChRL stała się głównym celem podróży dla osób studiujących w Afryce⁷⁰. W Tanzanii istnieją obecnie dwa Instytuty Konfucjusza: w Dar es Salaam i Dodomie. Jak podają chińskie media, dzięki ich działalności Instytutów w ciągu ostatnich dziesięciu lat ponad 50 tys. Tanzańczyków nauczyło się języka chińskiego, a setki studentów i uczniów wzięły udział w wymianach i obozach na terenie Państwa Środka⁷¹. Ponadto na Uniwersytecie Ardhii w Dar es Salaam otwarty został Luban Workshop – finansowana przez Chiny instytucja zapewniająca techniczne i zawodowe kształcenie miejscowej młodzieży⁷².

Kolejnym, czwartym już z kolei obszarem realizacji chińskich wpływów jest nauka i oświata. Państwo Środka finansuje budowę i modernizację placówek oświatowych, m.in. Centrum Szkolenia Zawodowego i Usług w Kagera czy Biblioteki Uniwersytetu Dar es Salaam. Oprócz tego od 2013 r. Chiny zapewniły tanzańskim studentom 3489 stypendiów na chińskich uniwersytetach⁷³. Działania ChRL w dziedzinie oświaty dotyczą także kształcenia przyszłych afrykańskich elit. W lipcu 2018 r. prezydent Tanzanii John Magufuli ogłosił rozpoczęcie budowy Mwalimu Nyerere Memorial Academy, która ma zapewnić „szkolenia przywódcze” perspektywicznym liderom z państw rządzonych przez byłe ruchy wyzwolenicze Afryki Południowej (RPA, Tanzania, Mozambik, Angola, Namibia i Zimbabwe). Projekt warty 45 mln USD jest w pełni finansowany przez chiński rząd⁷⁴. Uczelnia ta ma promować rozwój gospodarczy i społeczny Afryki oraz docelowo pobudzić rozwój i pomóc w walce z ubóstwem. Wątpliwości, zwłaszcza zachodnich mediów, wzbudza jednak samo szkolenie polityczne, w którym biorą udział eksperci z Chin. Nacisk kładzie się

⁶⁹ P. Nantulya, op. cit.

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ *Confucius Institute in Tanzania celebrates 10th anniversary*, „China Daily”, <https://global.chinadaily.com.cn/a/202307/02/WS64a0ba9da310bf8a75d6cb71.html> (dostęp: 11.02.2024).

⁷² J. Irwandi, S. Mahtani, *Winning friends by training workers is China's new gambit*, <https://www.washingtonpost.com/world/interactive/2023/china-luban-workshops-global-influence/> (dostęp: 11.02.2024).

⁷³ C. Mingjian, op. cit.

⁷⁴ P. Nantulya, op. cit.

przede wszystkim na znaczenie ideologii i partii rządzącej, która powinna wręcz stać ponad rządem i instytucjami państwowymi⁷⁵. Jest to idealny przykład promowania chińskiego modelu politycznego oraz budowania elit, które w przyszłości skłonne będą popierać realizację interesów Pekinu na świecie. Zdaniem wielu zachodnich ekspertów inicjatywa ta stanowi poważne zagrożenie dla wątych afrykańskich demokracji⁷⁶.

Ostatnim ważnym polem dla rozwoju chińskiego *soft power* w Tanzanii jest wsparcie i pomoc humanitarna oraz medyczna. Zaznaczyło się to zwłaszcza w trakcie pandemii COVID-19, kiedy to ChRL, już na początku pandemii, zaczęła przekazywać rządowi tanzańskiemu materiały antypandemiczne w postaci m.in. masek ochronnych i chirurgicznych, rękawiczek chirurgicznych i odzieży ochronnej, a także specjalistycznych termometrów⁷⁷. W kolejnych latach pomoc została rozszerzona o respiratory i szczepionki. Ogółem w trakcie trwania pandemii Chiny przekazały Tanzanii 5,61 mln dawek szczepionek przeciwko COVID-19⁷⁸.

Postrzeganie Chin przez tanzańskie społeczeństwo

Wymiernym probierzem chińskich działań *soft power* jest sposób w jaki państwo to jest postrzegane przez mieszkańców Tanzanii. Niezliczone inwestycje Państwa Środka, pomoc rozwojowa, wymiany i interakcje międzyludzkie nie pozostały bez wpływu na społeczeństwo. Niezwykle pomocnym narzędziem do analizy tego zagadnienia jest ankieta przeprowadzona w 2014 r. przez Afrobarometr – niezależny, bezpartyjny projekt badawczy prowadzony przez mieszkańców Afryki, którego celem jest dokonywanie pomiaru opinii obywateli państw afrykańskich na temat rządów, ustrojów, społeczeństwa obywatelskiego, ekonomii i innych ważnych tematów społecznych i politycznych⁷⁹. Badanie zostało prze-

⁷⁵ B. Allen-Ebrahimian, *Exclusive: In Tanzania, Beijing is Running a Training School for Authoritarianism*, <https://pulitzercenter.org/stories/exclusive-tanzania-beijing-running-training-school-authoritarianism> (dostęp: 15.02.2024).

⁷⁶ Ibidem.

⁷⁷ *China donates medical supplies to help Tanzania fight COVID-19*, Xinhua, https://english.www.gov.cn/news/international/exchanges/202005/16/content_WS5ebf4b-20c6d0b3f0e9497c96.html (dostęp: 15.02.2022).

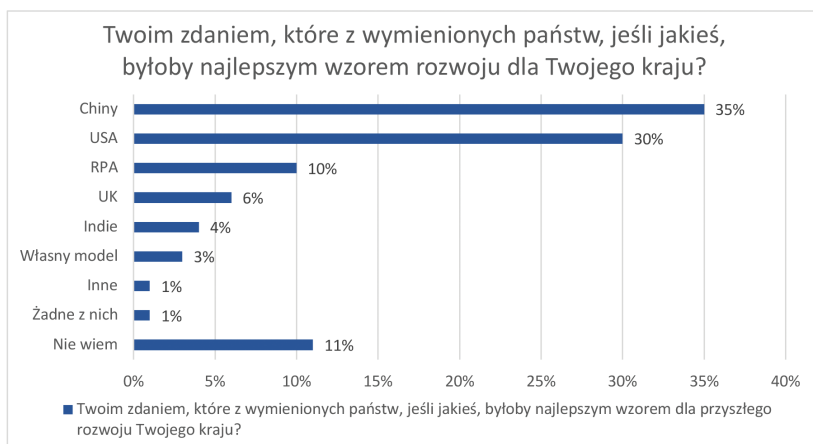
⁷⁸ C. Mingjian, op. cit.

⁷⁹ A. Petersson, *Perceptions of Chinese influence in Sub-Saharan Africa: Case studies of Uganda and Tanzania*, Jönköping University, Jönköping 2018, s. 12.

prorowadzone na reprezentatywnej w skali kraju próbie 2 386 obywateli Tanzanii. W ramach powyższej ankiety zadano szereg interesujących pytań, które w ramach niniejszej pracy postaramy się pokrótce omówić.

Pierwsze pytanie dotyczyło najlepszego modelu rozwojowego dla Tanzanii. Aż 35% respondentów wskazało na Chiny, które tym samym wyprzedziły Stany Zjednoczone, które wymieniło 30% pytaných. Aż 11% osób biorących udział w ankiecie nie było w stanie udzielić odpowiedzi⁸⁰.

Rys. 4. Chiny jako model rozwojowy

Źródło: *China influence seen as strong, positive in Tanzania*, Afrobarometer, 2015.

Kolejne pytanie dotyczyło państwa, które wywiera największy wpływ na Tanzanię. Tutaj również większość badanych wskazała Chińską Republikę Ludową (40%). Kolejne były Stany Zjednoczone (31%) i Republika Południowej Afryki (6%). Ponadto 71% Tazaniańczyków uznało, że chińska aktywność gospodarcza ma wpływ lub wręcz duży wpływ na narodową gospodarkę⁸¹. Następne ważne pytanie odnosiło się do kwestii chińskiej pomocy rozwojowej – czy zaspokaja ona potrzeby Tanzanii. Także w tym wypadku większość respondentów była zdania, że pomoc ChRL odpowia-

⁸⁰ A. Chingwete, M. Lekorwe, M. Okuru, R. Samson, *China's growing presence in Africa wins largely positive popular reviews*, „Afrobarometer Dispatch” 2016, nr 122, s. 4.

⁸¹ *China influence seen as strong, positive in Tanzania*, Afrobarometer, 2015, <https://www.afrobarometer.org/articles/china-influence-seen-strong-positive-tanzania/> (dostęp: 15.02.2024).

da tanzańskim potrzebom – aż 51% pytanych wyraziło opinię, że chińska pomoc w pewnym stopniu lub bardzo dobrze odpowiada na krajowe potrzeby, 14% było neutralnych, 18% określiło tę relację jako w pewnym stopniu złą lub bardzo złą, 15% respondentów stwierdziło, że nie wie, a 1% uznał, że Chiny nie zapewniają ekonomicznego wsparcia rozwojowego Tanzanii⁸².

Rys. 5. Czy chińska pomoc rozwojowa zaspokaja potrzeby Tanzańczyków?

Źródło: *China influence seen as strong, positive in Tanzania*, Afrobarometer, 2015.

Zgodnie z wynikami badania, czynnikami, które miały największy wpływ na pozytywny wizerunek ChRL były: chińskie inwestycje biznesowe, ceny chińskich produktów oraz chińskie inwestycje infrastrukturalne w Tanzanii. Mniejsza liczba respondentów wskazała także m.in. na wsparcie Chin w relacjach międzynarodowych oraz brak zaangażowania w sprawy wewnętrzne państw Afryki. Najmniej pytanych jako kluczowy czynnik uznało docenienie chińskiej kultury i języka. Natomiast największy wpływ na negatywny odbiór Państwa Środka miały: jakość chińskich produktów, chińska działalność gospodarcza, która skutkowałą odbieraniem miejsc pracy lub zamykaniem lokalnych biznesów oraz polityka wydobywania surowców przez Chiny w Afryce⁸³.

⁸² Ibidem.

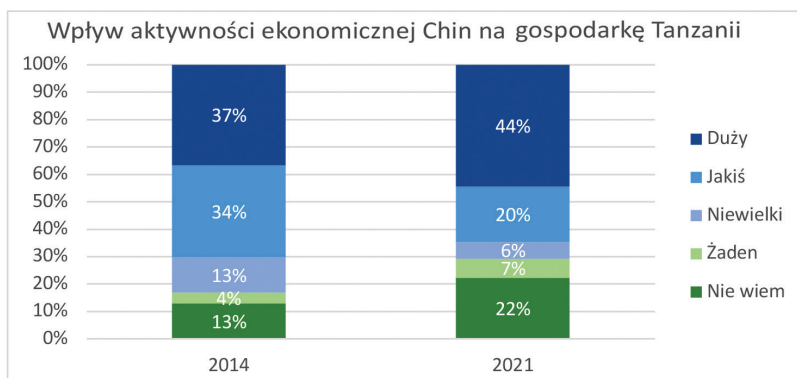
⁸³ Ibidem.

Ostatnie pytanie w ankiecie dotyczyło ogólnej oceny ekonomicznego i politycznego wpływu Chin na Tanzanię. Równo 70% respondentów uznało, że wpływ ten jest stosunkowo pozytywny lub bardzo pozytywny. Jedynie 9% pytanych udzieliło odpowiedzi odwrotnej. Jak wskazali badacze z Afrobarometr, nieco mniej pozytywne opinie występowały zwłaszcza wśród gorzej wykształconych Tanzańczyków, osób powyżej 65. roku życia, mieszkańców wsi i kobiet⁸⁴.

Konkludując, w 2014 r. zdecydowana większość Tanzańczyków miała pozytywne nastawienie wobec chińskiego zaangażowania w kraju, a Chiny stanowiły preferowany model dla przyszłego rozwoju państwa. Największy wpływ na pozytywny wizerunek Chin miały bezpośrednie inwestycje biznesowe i infrastrukturalne.

Wnioski te potwierdziły się, a nawet uległy wzmocnieniu w najnowszym badaniu dokonany przez Afrobarometr w 2021 r. Z przeprowadzonych pomiarów wynika, że aż 44% Tanzańczyków przyznaje, że chińska aktywność ekonomiczna ma bardzo duży wpływ na gospodarkę Tanzanii⁸⁵.

Rys. 6. Wpływ aktywności ekonomicznej Chin na gospodarkę Tanzanii

Źródło: *In Tanzania, China outranks U.S. as positive influence and development model, Afrobarometer survey shows*, Afrobarometer, 2021.

⁸⁴ Ibidem.

⁸⁵ *In Tanzania, China outranks U.S. as positive influence and development model, Afrobarometer survey shows*, Afrobarometer, 2021, <https://www.afrobarometer.org/articles/tanzania-china-outranks-us-positive-influence-and-development-model-afrobarometer-survey-shows/> (dostęp: 16.02.2024).

Zwiększeniu z 24% do 35% uległ odsetek uznających chiński model gospodarczy za wzorowy. Natomiast w kwestii oceny ekonomicznego i politycznego wpływu Chińskiej Republiki Ludowej na Tanzanię, aż 75% respondentów uznaje go za pozytywny. Również na tym polu odnotowano wzrost przychylnych Chinom nastrojów⁸⁶.

Rys. 7. Pozytywny polityczny i ekonomiczny wpływ na Tanzanię

Źródło: *In Tanzania, China outranks U.S. as positive influence and development model, Afrobarometer survey shows*, Afrobarometer, 2021.

Jak można zauważyć, Chiny i chińskie działania w Tanzanii oceniane są nad wyraz pozytywnie. Co więcej, wraz z upływem czasu liczba przychylnych opinii ulega zwiększeniu. Przemoczony wpływ na ten stan rzeczy mają widoczne i nagłaśniane duże projekty infrastrukturalne, które w wielu przypadkach ułatwiają komunikację i funkcjonowanie zwykłym mieszkańcom Tanzanii. Nie bez znaczenia są też inwestycje prywatne i zwiększenie wymiany handlowej, która umożliwia napływ tanich produktów z Państwa Środka, które nawet pomimo wątpliwej jakości kreuje jego pozytywny wizerunek. Ponadto Chiny są postrzegane jako bardziej pomocne od pozostałych państw, co dobrze obrazuje badanie przeprowadzone wśród studentów Uniwersytetu w Dar Es Salam, gdzie ponad 65% respondentów zapytanych o państwo najbardziej wspierające Tanzanię, wskazało właśnie na Chiny⁸⁷. Oczywiście istnieją również

⁸⁶ Ibidem.

⁸⁷ M.J. Shangwe, op. cit., s. 21.

czynniki, które negatywnie odbijają się na wizerunku ChRL. Budowane przez Państwo Środka *soft power* podkopywane jest zwłaszcza przez chińskie przedsiębiorstwa, które wykorzystują obywateli Tanzanii lub zaangażowane są w afery korupcyjne. Ważnym faktorem jest też zachowanie chińskich obywateli, którzy angażują się w liczne nielegalne przedsięwzięcia. Wskazuje się tu zwłaszcza na bezprawny handel kością słoniową, która jest szczególnie ceniona w Chinach⁸⁸.

Chiny w tanzańskiej prasie i mediach

Ważnym, choć często pomijanym aspektem chińskiego *soft power* w Afryce, jest sposób przedstawiania chińskiej pomocy zagranicznej w miejscowych mediach, zwłaszcza prasie. W dzisiejszych czasach środki przekazu medialnego – zarówno tradycyjne, jak i nowoczesne (media społecznościowe, Internet) – odgrywają niezwykle istotną rolę w kształtowaniu opinii publicznej. Z tego też względu koniecznym wydaje się bliższe przyjrzenie temu zagadnieniu w warunkach tanzańskich. W pracy zatytułowanej *Is China a friend or foe? A critical discourse analysis of how Chinese foreign aid is portrayed in Tanzanian and Kenyan newspapers* Levanya Karlsson dokładnie analizuje sposób w jaki chińska pomoc jest przedstawiana w tanzańskiej prasie. Badania te są też pośrednio pomocne w wyjaśnieniu pozytywnego wizerunku Chin wśród mieszkańców Tanzanii, który został omówiony w poprzednim podrozdziale⁸⁹. Inną ciekawą kwestią jest odpowiedź na pytanie, czy w tanzańskich mediach zaczęto zauważać i opisywać negatywne skutki działania ChRL, jak choćby niszczenie środowiska naturalnego czy niskie standardy pracy, które to mogą podkopywać chiński wizerunek w regionie. Tego typu głosy zaczynają dobiegać m.in. z Republiki Południowej Afryki⁹⁰.

Karlsson poddaje analizie artykuły ukazujące się w dwóch największych tanzańskich gazetach: będącej własnością rządu – „The Daily News” oraz należącej do podmiotu prywatnego – „The Citizen”⁹¹. Autorka bada

⁸⁸ Ibidem, s. 22.

⁸⁹ L. Karlsson, *Is China a friend or foe? A critical discourse analysis of how Chinese foreign aid is portrayed in Tanzanian and Kenyan newspapers*, 2020, s. 11.

⁹⁰ M. Li, *SOFT POWER: China's Emerging Strategy in International Politics*, <https://epdf.tips/soft-power-chinas-emerging-strategy-in-international-politics.html> (dostęp: 18.02.2024).

⁹¹ L. Karlsson, op. cit., s. 21.

te tytuły pod kątem czterech tematów, czy też fraz istotnych z punktu widzenia chińskiego *soft power*. Pierwszy temat został sformułowany jako: „Chiny są przyjacielem”. Jak wynika z zebranych danych sformułowanie „przyjaźń” lub „przyjaciel” jest wyjątkowo często stosowane do opisu relacji tanzańsko-chińskich. Większość artykułów używających tej retoryki wyraźnie podkreśla korzyści, jakie Tanzania czerpie z chińskiej pomocy rozwojowej, całkowicie pomijając zyski ChRL. Tworzy to mylną narrację, jakoby Państwo Środka udzielało pomocy bezinteresownie. Ponadto słowa o przyjaźni i braterstwie padają często z ust urzędników i polityków cytowanych przez tanzańskie tytuły prasowe⁹². Bez wątplenia określanie Chin jako „przyjaciela” ma pozytywny wpływ na wizerunek tego państwa w Tanzanii. Społeczeństwo przekonane o altruistycznej podstawie pomocy, łaskawszym okiem patrzy na ekspansję chińskiego kapitału w kraju i jest skłonne zaakceptować pewne niedociągnięcia oraz nadużycia.

Druga fraza analizowana w badaniu brzmiała: „znaczenie Chin dla rozwoju”. Większość artykułów odnoszących się do tego tematu ponownie koncentruje się na korzyściach dla państwa i obywateli, wynikających z chińskiej pomocy. Jednocześnie podkreśla się rolę i znaczenie zaangażowania ChRL, bez którego dynamiczny rozwój Tanzanii w ostatnich latach nie byłby możliwy. Co znamienne, w artykułach prezentowane są głównie opinie urzędników i polityków, a pozbawieni głosu są rzeczywisti odbiorcy efektów chińskiej pomocy, czyli obywatele Tanzanii⁹³.

Następny badany temat został sformułowany jako: „Bądź ostrożny wobec Chin”. Pomimo entuzjastycznego podejścia Tanzańczyków do działań Państwa Środka, coraz częściej w prasie pojawiają się artykuły przestrzegające przed postrzeganiem zagranicznej pomocy jako bezinteresownej. Wskazuje się m.in., że w relacjach międzynarodowych państwa kierują się własnymi interesami i to właśnie one są motywem rzekomo altruistycznych działań⁹⁴. Ponadto pojawiły się głosy wzywające do zmiany sposobu określania relacji chińsko-tanzańskich z „przyjacielskich” na „partnerskie”. Jednocześnie wyrażona została obawa przed nadmiernym uzależnieniem się od pomocy z Pekinu. Jeden z artykułów wprost

⁹² Ibidem, s. 22.

⁹³ Ibidem, s. 24.

⁹⁴ A. Mufuruki, *Tanzania: Ventilation on MCC Move is Primes on Wrong Assumptions*, The Citizen, <https://allafrica.com/stories/201604010582.html> (dostęp: 18.02.2024).

ostrzegał przed nadmiernym zadłużeniem Tanzanii w chińskich bankach⁹⁵. Warto zaznaczyć, że powyższy temat jest jednak marginalnym wobec ogółu artykułów dotyczących Chin, które pojawiają się w tanzańskiej prasie. Może być to po części wynikiem ograniczeń wolności mediów, które przejawia się zwłaszcza w niesformułowanym wprost zakazie krytykowania polityki partii rządzącej. Z tego też powodu niezwykle problematyczne jest określenie w jakim stopniu wskazywanie na potencjalne zagrożenia wynikające z kontaktów z Pekinem może być zagrożeniem dla realizacji chińskiego *soft power* w Tanzanii⁹⁶.

Czwartą i ostatnią analizowaną frazą było: „odrodzenie Tazary”. Odnosi się ona do wspomnianego już w niniejszej pracy flagowego projektu infrastrukturalnego zrealizowanego w Tanzanii przez ChRL w latach 70. XX w. Dotyczył on budowy linii kolejowej łączącej Dar es Salaam w Tanzanii z Zambią. W większości artykułów podkreśla się udział Chin w budowie, który przyczynił się do zacieśnienia relacji dwustronnych. Pojawiają się jednak również pierwsze głosy krytyki, zwracające uwagę na spadającą wydajność linii i poddające w wątpliwość sukces całego projektu⁹⁷. W istocie Tazara nigdy nie osiągnęła zakładanego poziomu przepustowości. Problem ten był dodatkowo pogłębiany przez częste awarie na trasie i niewłaściwą konserwację⁹⁸. Jest to kolejna rysa na pozytywnym wizerunku Chin w regionie. Budowa kolei łączącej Zambię z Tanzanią była symbolem chińskiej pomocy rozwojowej dla Afryki i przykładem sukcesu modelu ekonomicznego Państwa Środka. Pogłębiająca się krytyka tego projektu może wpłynąć na atrakcyjność wizerunku Pekinu w Tanzanii i Afryce Wschodniej.

Jak wynika z przedstawionych wyżej badań, Chiny przedstawiane są w tanzańskiej prasie nader pozytywnie. Podkreśla się przyjacielski charakter relacji sino-tanzańskich i wynikające z niego korzyści. Ponadto zwraca się uwagę na znaczenie ChRL dla rozwoju Tanzanii czy wręcz kluczową rolę Pekinu w tym procesie. Wraz z realizacją kolejnych projektów infrastrukturalnych i realnym wzrostem jakości i warunków życia obywa-

⁹⁵ Ibidem.

⁹⁶ L. Karlsson, op. cit., s. 27.

⁹⁷ J. Christopher, *Tazara Fails to Meet Its Targets Despite Huge Business Potential*, The Citizen, <https://allafrica.com/stories/202009040130.html> (dostęp: 18.02.2024).

⁹⁸ P. Ash, *New management team aims to revitalize Tazara*, https://www.railjournal.com/in_depth/new-management-team-aims-to-revitalise-tazara/ (dostęp: 18.02.2024).

teli (Tanzania awansowała w 2020 r. z pozycji państwa o niskim dochodzie na poziom niższego średniego dochodu) atrakcyjność Chin może jeszcze wzrosnąć⁹⁹. Jak zostało to już zauważone, materiały krytyczne wobec chińskiej pomocy rozwojowej lub przestrzegające przed zbytnim uzależnieniem się od Państwa Środka pojawiają się w tanzańskiej prasie sporadycznie i trudno ocenić ich rzeczywisty wpływ na opinię publiczną. Warto jednak podkreślić, że tego typu artykuły w ogóle powstają, pomimo ponad czterdziestu lat kordialnych relacji dwustronnych. Rodzi to nadzieję na większe uświadomienie tanzańskiego społeczeństwa w kwestii rzeczywistych kosztów, jakie ponosi ich kraj w związku z chińskimi inwestycjami i pomocą rozwojową.

Podsumowanie

Początki chińskich wpływów w Tanzanii sięgają lat 60. XX wieku i uzyskania niepodległości przez to afrykańskie państwo. Już wtedy można było określić ich charakter jako spełniający założenia tzw. *soft power* o chińskiej specyfice. Miękką siłą Pekinu opierała się przede wszystkim na inwestycjach w infrastrukturę i wymianie handlowej. W późniejszym czasie poszerzono obszar współpracy o promowanie chińskich wartości i wymianę międzyludzką oraz wspieranie rozwoju edukacji. Najnowszym sposobem budowania pozytywnego wizerunku przez Państwo Środka była „polityka covidowa” i szerokie wsparcie medyczne dla Tanzanii podczas pandemii COVID-19. Obecnie atrakcyjność Chin dla większości Tanzańczyków wynika z płynącego z Azji wsparcia rozwojowego i ekonomicznego, które realnie wpływa na poprawę warunków życia. Jednocześnie Pekin musi uważać na kwestie, które mogą zaszkodzić jego wizerunkowi, zwłaszcza na niezgodne z prawem zachowania swoich obywateli. Mimo wieloletniego zakorzenienia miękką siłą ChRL w Tanzanii może ulec osłabieniu, np. w wyniku zmiany przychylnego Chinom rządu i wciąż potrzebuje czasu, aby dojrzeć i okrzepnąć¹⁰⁰.

Podsumowując chińskie działania *soft power* w Tanzanii warto rozważyć, jakie korzyści dla Państwa Środka przyniosła ta forma dyplomacji gospodarczej. Wsparcie rozwojowe udzielone afrykańskim państwom

⁹⁹ L. Karlsson, op. cit., s. 40–41.

¹⁰⁰ M.J. Shangwe, op. cit., s. 100.

tuż po uzyskaniu niepodległości usytuowało Chiny na pozycji lidera tzw. Trzeciego Świata. Działanie to nie pozostało bez wpływu na pozycję tego państwa na arenie międzynarodowej. W 1971 r. Chińska Republika Ludowa została uznana przez ONZ i przejęła od Tajwanu stałe członkostwo w Radzie Bezpieczeństwa. Nie odbyłoby się to bez poparcia udzielonego przez wiele państw na kontynencie afrykańskim, w tym Tanzanię¹⁰¹. Podobnie rzecz się ma w przypadku innych palących interesów Chin. Podczas trwania protestów w Hongkongu w latach 2019–2020 rzecznik tanzańskiego rządu wyraził poparcie dla polityki „jednego kraju, dwóch systemów” i wezwał pozostałe państwa do wspierania ChRL w zaprowadzeniu porządku¹⁰². Natomiast w 2022 roku podczas wizyty w Pekinie prezydent Samia Suluhu Hassan ogłosiła, że Tanzania nadal będzie zapewniać Chinom „zdecydowane wsparcie” w kwestii Tajwanu, Xinjangu i Hongkongu¹⁰³. Wobec wielu napięć na arenie międzynarodowej odnoszących się do tych właśnie zagadnień należy to uznać za niewątpliwą sukces budowanego przez lata *soft power*. Korzyści osiągnięte przez Pekin nie mają wymiaru jedynie politycznego. Dzięki dobremu wizerunkowi i pozytywnym relacjom chińskie firmy zyskały dostęp do ogromnego rynku liczącego ponad 60 mln ludzi. Specjalne ulgi i zezwolenia pozwoliły Chińczykom na eksploatację tanzańskich surowców mineralnych i dostęp do taniej siły roboczej. Dodatkowym atutem jest udział Tanzanii w inicjatywie Nowego Jedwabnego Szlaku i promowanie przez nią całego projektu. Być może budowanie chińskiej *soft power* w Tanzanii wymaga jeszcze wiele uwagi i zaangażowania. Nie można jednak nie docenić efektów, jakie przyniosła ta metoda dyplomacji gospodarczej.

¹⁰¹ C. Mingjian, *In Commemoration of the 50th Anniversary of the Restoration of the Lawful Seat of the People's Republic of China in the United Nations*, <https://www.thecitizen.co.tz/tanzania/supplement/in-commemoration-of-the-50th-anniversary-of-the-restoration-of-the-lawful-seat-of-the-people-s-republic-of-china-in-the-united-nations-3595040> (dostęp: 18.02.2024).

¹⁰² D.H. Shinn, *China's Relations with Africa: a New Era of Strategic Engagement*, Columbia University Press, New York 2023.

¹⁰³ Samia Says Tanzania “Firmly” Supports China on Taiwan, Xinjiang and Hongkong, The Chanzo, <https://thechanzo.com/2022/11/03/samia-says-tanzania-firmly-supports-china-on-taiwan-xinjiang-and-hong-kong/> (dostęp: 18.02.2024).

Bibliografia

- Allen-Ebrahimian B., *Exclusive: In Tanzania, Beijing is Running a Training School for Authoritarianism*, <https://pulitzercenter.org/stories/exclusive-tanzania-beijing-running-training-school-authoritarianism>.
- Ash P., *New management team aims to revitalize Tazara*, https://www.railjournal.com/in_depth/new-management-team-aims-to-revitalise-tazara/.
- Bendana C., Wanzala J., *Who is left to fund East Africa's controversial oil pipeline?*, <https://chinadialogue.net/en/business/who-is-left-to-fund-east-africa-crude-oil-pipeline/>.
- Cabestan J.P., Chaponniere J.R., *Tanzania-China All-weather Friendship from Socialism to Globalization: A Case of Relative Decline*, University of Stellenbosch, Stellenbosch 2016.
- China donates medical supplies to help Tanzania fight COVID-19*, Xinhua, https://english.www.gov.cn/news/international/exchanges/202005/16/content_WS5ebf4b20c6d0b3f0e9497c96.html.
- China influence seen as strong, positive in Tanzania*, 2015, Afrobarometer, <https://www.afrobarometer.org/articles/china-influence-seen-strong-positive-tanzania/>.
- Chinese-built gas project launched in Tanzania*, Xinhua, https://web.archive.org/web/20170313083628/http://news.xinhuanet.com/english/2015-10/12/c_134703333.htm.
- Chingwete A., Lekorwe M., Okuru M., Samson R., *China's growing presence in Africa wins largely positive popular reviews*, „Afrobarometer Dispatch” 2016, nr 122.
- Christopher J., *Tazara Fails to Meet Its Targets Despite Huge Business Potential*, The Citizen, <https://allafrica.com/stories/202009040130.html>.
- Confucius Institute in Tanzania celebrates 10th anniversary*, „China Daily”, <https://global.chinadaily.com.cn/a/202307/02/WS64a0ba9da310bf8a75d6cb71.html>.
- Fudalej P., *Chińska soft power. Nowe sposoby działania Chin na arenie międzynarodowej*, „Kultura i Polityka: zeszyty naukowe Wyższej Szkoły Europejskiej im. ks. Józefa Tischnera w Krakowie” 2008, nr 2/3.
- Gentry L., *A History of China-Tanzania Relations: How China Became Donor, Friend and Foe*, Western Washington University, Washington 2023.

- Irwandi J., Mahtani S., *Winning friends by training workers is China's new gambit*, <https://www.washingtonpost.com/world/interactive/2023/china-luban-workshops-global-influence/>.
- In Tanzania, China outranks U.S. as positive influence and development model, Afrobarometer survey shows*, Afrobarometer, 2021, <https://www.afrobarometer.org/articles/tanzania-china-outranks-us-positive-influence-and-development-model-afrobarometer-survey-shows/>.
- Julius Nyerere Hydropower Station Project Timeline All You Need to Know*, World Energy, <https://www.world-energy.org/article/28655.html>.
- Jura J., *Specyfika chińskiej soft power w Afryce na przykładzie Zambii i Angoli: operacjonalizacja pojęcia i analiza empiryczna na podstawie badania zawartości mediów oraz wypowiedzi internautów*, Oficyna Wydawnicza Uczelni Łazarskiego, Warszawa 2021.
- Joint Statement on Establishing a Comprehensive Strategic Cooperative Partnership Between the People's Republic of China and the United Republic of Tanzania*, https://www.mfa.gov.cn/eng/wjdt_665385/2649_665393/202211/t20221103_10800022.html.
- Karlsson L., *Is China a friend or foe? A critical discourse analysis of how Chinese foreign aid is portrayed in Tanzanian and Kenyan newspapers*, 2020.
- Kupś H., Szatkowski M., Dahl M. (red.), *70 lat Chińskiej Republiki Ludowej w ujęciu interdyscyplinarnym*, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2021.
- Kurlantzik J., *The Decline of American Soft Power*, „Current History. Journal of Contemporary World Affairs” 2005, vol. 2, nr 686.
- Kuźniar K., *Soft Power i wielkość Ameryki*, [w:] red. J. Nye, *Soft power jak osiągnąć sukces w polityce światowej?*, Warszawa 2007.
- Li M., *SOFT POWER: China's Emerging Strategy in International Politics*, <https://epdf.tips/soft-power-chinas-emerging-strategy-in-international-politics.html>.
- Łoś R., *Soft power we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2017.
- Majani F., *China Drops Anchor in Tanzania*, <http://mg.co.za/article/2013-10-04-00-china-drops-anchor-in-tanzania/>.
- Makene P., *Tanzania: Construction of Sh716,3 Billion JP Magufuli Bridge Is Almost Halfway Done – TANROADS*, <https://panafricanvisions.com>.

- com/2022/07/tanzania-construction-of-sh716-3-billion-jp-magufuli-bridge-is-almost-halfway-done-tanroads/.
- Marszałek-Kawa J., Bidziński M. (red.), *Wektory zmian w polityce Chińskiej Republiki Ludowej w okresie rządów Xi Jinpinga*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2017.
- Marszałek-Kawa J., Dmochowski T. (red.), *Rozważania o kierunkach współczesnej polityki Chin*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2018.
- Mingjian C., *10 Years On, China-Tanzania Belt and Road Cooperation Has Yielded Fruitful Results*, http://tz.china-embassy.gov.cn/eng/sgdt/202309/t20230926_11150577.htm.
- Mingjian C., *In Commemoration of the 50th Anniversary of the Restoration of the Lawful Seat of the People's Republic of China in the United Nations*, <https://www.thecitizen.co.tz/tanzania/supplement/in-commemoration-of-the-50th-anniversary-of-the-restoration-of-the-lawful-seat-of-the-people-s-republic-of-china-in-the-united-nations-3595040>.
- Mufuruki A., *Tanzania: Ventilation on MCC Move is Primes on Wrong Assumptions*, „The Citizen”, <https://allafrica.com/stories/20160-4010582.html>.
- Nantulya P., *Grand Strategy and China's Soft Power Push in Africa*, <https://africacenter.org/spotlight/grand-strategy-and-chinas-soft-power-push-in-africa/>.
- Nye J.S., *Bound to Lead. The Changing Nature of American Power*, Basic Books, New York 1991
- Nye J.S., *Soft Power: The Means to Success in World, Politics, Public Affairs*, New York 2004.
- Nye J.S., *Soft power. Jak osiągnąć sukces w polityce światowej?*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007.
- Pacak P., „Soft Power” jako środek realizacji celów polityki zagranicznej w systemie postwestfalskim, <http://ptsm.edu.pl/>.
- Petersson A., *Perceptions of Chinese influence in Sub-Saharan Africa: Case studies of Uganda and Tanzania*, Jönköping University, Jönköping 2018.
- Rzegocki A., *Soft power – niedoceniana siła*, [w:] red. R. Kłosowicz, B. Szlachta, J. Węc, *Dylematy strategiczne XXI wieku: księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Michałowi Chorośnickiemu z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2013.

- Samia Says Tanzania “Firmly” Supports China on Taiwan, Xinjiang and Hong-kong*, The Chanzo, <https://thechanzo.com/2022/11/03/samia-says-tanzania-firmly-supports-china-on-taiwan-xinjiang-and-hong-kong/>.
- Shangwe M.J., *China’s Soft Power in Tanzania: Opportunities and Challenges*, „China Quarterly of International Strategic Studies” 2017, vol. 3, nr 1.
- Shinn D.H., *China’s Relations with Africa: a New Era of Strategic Engagement*, Columbia University Press, New York 2023.
- Szumski K., *Nowa polityka zagraniczna prezydenta Chin Xi Jinpinga*, <https://swps.pl/nauka-i-badania/materialyccaw/2432-nowa-polityka-zagraniczna-prezydent-chin-xi-jinpinga>.
- Tanzanite Bridge shoots Dar es Salaam from busy city to tourist destination*, The Citizen, <https://www.thecitizen.co.tz/tanzania/supplement/tanzanite-bridge-shoots-dar-es-salaam-from-busy-city-to-tourist-destination-3747962>.
- Wei L., *China’s Soft Power in Africa. Is Economic Power Sufficient?*, „Asian Perspective” 2012, nr 36.
- Wesner P., *China Goes Soft in Africa*, US Army Command and General Staff College, Kansas 2016.